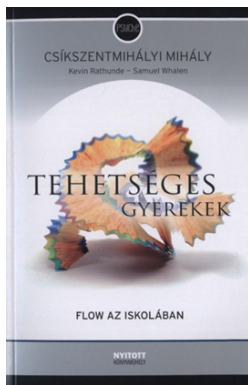

Csíkszentmihályi Mihály - Kevin Rathunde - Samuel Whalen -
Maria Wong közreműködésével:

Tehetséges gyerekek, Flow az iskolában

Nyitott Könyvműhely
Budapest, 2010

Könyvajánló: Tehetséges gyerekek, Flow az iskolában

Bevezetés

A kivételes képességű gyerekek életkor-független „pozitív mássága”, szemlélete, gondolkodásmódja, viselkedése és érzelmvilága eltérést mutat a normaszinttől. „Fény és árnyék” dinamikája jellemzi személyiségüket, melyben a „fény” a pluszteljesítményben látható kitűnést eredményezi, míg az e mögött rejlő lelki „árnyék” általában titokban marad. (*Bagdy Emőke, 2014.*) A tehetséggondozás hangsúlyosan a kimagasló képesség-potenciálokra fókuszál és a pluszteljesítmények jutalmazási rendszerén alapul. Sokkal kevesebb hangsúlyt kap az 'árnyékos' oldal, amely a személyiségben megmutakozó ellentétek, ellentmondások és a külső kapcsolati konfliktusok elemei. *Csíkszentmihályi Mihály Tehetséges gyerekek* című könyve, ennek egyik aspektusát vizsgálja, melyben elsősorban az érzelmek és a motiváció oldaláról közelít a témához és vizsgálja mindezt az iskolai környezetben is.

A másik szem(pont)

A könyv alapját egy öt éven át tartó longitudinális kutatás képezi, melynek fő kérdése a tehetségek elkallódásának okai. Kiegészíti ezt a 207 szakirodalmi hivatkozás, mely a témával kapcsolatos publikációk széles körét lefedi. Az olvasó mindezek fényében valószínűsíthetően egy újabb kognitív vizsgálat eredményeire gondol, de éppen ez az a tényező, amely tudatosan elhanyagolásra kerül. Új megközelítésből vizsgálja a célcsoportot, melynek oka, ennek a látószögnek a hiánypótló kiegészítése, a kognitív tényezők mellett ugyanis, az érzelmi és motivációs szempontok szerepét helyezi a fókuszba. A vizsgálatok során választ keres arra, hogy mi megy végbe a középiskolába került tehetséges gyerekek fejében – milyen gondolataik, érzéseik vannak – és mindezek hogyan befolyásolják későbbi tehetségfejlesztésüket. A két kulcs fogalom az integráció és a differenciálódás, mint állandó és változó tényező. Újszerű a kutatásban, hogy az állandóság és a változás közötti kapcsolatra próbál rávilágítani, vagyis arra, hogy mi készítet egy integrált rendszert a differenciálódásra, egy differenciált rendszert pedig az integrációra. Mindezt négy rendszerben tanulmányozza: az egyének tulajdonságai, a kultúra területe, a személyes tapasztalatok és a társadalmi rendszerek. A könyvben az integráció és a differenciálódás által működő komplex rendszerek tanulmányozásától eljutunk a tökéletes élmény flow-modelljéhez. (Csikszentmihályi, 1990a; Rathunde, 1989a, 1989b.) A mű alapfelvetése, hogy ezek a rendszerek kapcsolatban vannak a tökéletes élménnyel, az pedig a tehetségek fejlesztésének lehetséges kulcselemével.

Tematikájában három fő fejezetre tagolódik: a tehetséges gyerekek bemutatása, a tehetség fejlesztése és a tehetség kibontakozása. A fejezetcímek „sablonossága” nem egyenlő a tartami szokványossággal, hanem ezzel éppen ellentétes, egyedi szemléletmóddal íródott. Hasonlóan a vizsgálati szempont kognitív tényezőinek mellőzésére, itt is a korábban már elfogadott sablonok helyett egészen újszerű megközelítés jellemzi.

A tehetség meghatározásánál, a jelenlegi gyakorlatban elterjedt magas IQ- hányados jelentőségét érzerhetően megkérdőjelezi. A mutató, mint a tehetség elsődleges „mérőszáma”, a szerző meggyőződése szerint is túlhangsúlyozásra kerül, az absztrakt értelmi képesség fontossága

háttérbe szorul. Állítása szerint a tehetség sokkal inkább egy fejlődési folyamat, mint eleve adott tulajdonság. Egy jövőbeni lehetőség ígérete. E kiteljesedés pedig hosszú távon a társadalom és az egyén számára is hasznot hoz. Hogyan? Számptalan példával tűzdelve mutat be, hátrányos helyzetű, kevésbé klasszikus tehetségutakat, mint például az indiai származású Ramanujan Srinivasa útját, aki fantasztikus matematikai összefüggéseket ismer fel, anélkül, hogy ismerné a világ más országainak tudományos munkásságát és felfedezéseit. Eredményei egyedülállók, viszont képtelen arra, hogy ezt mások számára érthető módon megfogalmazza, ráadásul társadalmi mikrokörnyezete nem igazán találja értékesnek. Ma a huszadik század egyik legnagyobb matematikusaként tartják számon.

A fogalom meghatározásánál nem az általánosságban használt tehetségmodellek és kapcsolatrendszerek köszönnek vissza, hanem sokkal inkább a személyes aspektusok. A talentum, mint többször használt szinonima, a Bibliáig nyúlik vissza, mellyel szemlélteti a kapott képességek kiaknázásának lehetőségét vagy éppen elvesztegetését. Értéket kíván megőrizni, melyből egyéni és társadalmi szintű haszon származhat.

Az alkalmazott elsődleges kutatási technika az élmény-mintavételezési módszer (ESM), melyben a gyerekek hét egymást követő napon, reggel hét és este tíz óra között, napi hét-kilenc jelzésre válaszoltak, legalább 30 percen belül. Az élménymintavételezési módszer standard kérdőíve (ESF) is elsősorban az érzelemvilággal kapcsolatos kérdéseket tartalmaz. Eredményeként összefoglalót kapunk arról, hogy milyen jellegzetességgel és motivációval bírnak az egyes területeken (matematika vagy természettudomány, sport-, zene-, vizuális művészetek) fellelhető tehetségek. Bemutatásra kerül a társadalmi és anyagi helyzet, a család komplexitása és a személyiségjegyek (énkép, személyiségvonások, autotelikus *(öncélú, a tevékenység öröméért végzett tevékenység)* jellemzők) szerepe és fontossága. A vizsgálat érdekes része a tehetséges serdülők életének bemutatása. Ebben a televízió, a társas kapcsolatok, a társak megválasztása és az érzelmi állapot is érdekes titkokat leplez le, mindez a meghatározó iskolai és otthoni környezetben. Bizonyításra kerül, hogy az iskola szerepe kiemelten fontos, de egyben komoly akadályokat is gördít a fejlesztés elé. Az oktatás terültén dolgozóknak kiemelten ajánlható a 9. fejezet, amely az *Iskolák, tanárok és*

a tehetség fejlesztése címet kapta. A tömegekre szabott teljesítményalapú, egységes módon és egységesen meghatározott tananyag és értékelési rendszer, tanárt és a diákot egyaránt nagyfokú elszemélytelenedés és elidegenedés felé sodorja. Vajon a tehetséges serdülők is így élik ezt meg? Létezik erőt adó tanár? És milyen az a pedagógus, aki el tudja érni a belső készletét az oktatásban és a tehetségfejlesztésben? Mindezekre is lehetséges válaszokat találunk a könyv „Pedagógiai tanulságok” című alfejezetében.

Külön fejezet szól a fejlesztésről, melyben az iskolai tárgyak elvárásai, az ösztönzések és támogatások rendszere, a képességek kiteljesedése és a belső motiváltság eléréséhez vezető rögzös út kerül bemutatásra. Gyakorlati példák mutatnak rá az iskolák vitathatatlan szerepére, vagyis arra, hogy a tehetség kibontakozik-e vagy elkallódik.

Összegzés

A tehetséges gyerekek vizsgálata mellett, a könyv sokkal messzebbre tekint. Nem ragad le az „elitkézésnél”, hiszen minden gyermek tehetséges valamiben, akkor is, ha senki nem figyel rá. A tehetségek elkallódását legkönnyebben a legtehetségesebbek körében lehet vizsgálni, mely felismerések jól alkalmazhatók minden más gyermek esetében, akiknek képességei bármilyen területen és bármilyen szinten fejleszthetők. A lelki komplexitásra hívja fel pedagógusok, szakemberek és szülők figyelmét, melyben az olykor ellentétesen hangzó és használt tényezők együttes alkalmazására mutat rá. A tehetséges gyerekek lelki „árnyékai” teljesen kiolthatják „fényüket”, mely már nem „csupán” egyéni, hanem társadalmi probléma. Lelki összetettségük „velük született” adottság, csakúgy, mint egy kiemelkedő képesség, de ennek vizsgálatára ez idáig kevés figyelem irányult. Dewey gondolatait az oktatásról visszaidézve jutunk el a végszóhoz: „Minden az átélt tapasztalatok *minőségén* múlik.” (Dewey, 1938, 27. o) Sok példán és valós „kamasz” életen át ismerjük meg ezeket a tényezőket, melyek könnyedsége megtöri a kutatási eredmények szigorúságát. Olvasmányos, sokszor humoros és kifejezetten tanulságos. Ezek a tanulságok pedig további lépések megtételét sürgetik, mely ebből a nézőpontból próbálja megteremtteni a lehetőséget minden ember számára, hogy adottságait megfelelően hasznosítsa és

kibontakoztassa képességeit. Talán ezzel a nézőponttal kiegészülve, mi is közelebb kerülünk ennek megvalósításához.